İBN EBÛ DÂVÛD
(ابن أبي داود)

Ebû Bekr Abdullāh
b. Ebî Dâvûd Süleymân
b. Eş'as es-Sicistânî
(ö. 316/929)

es-Sünen sahibi Ebû Dâvûd'un oğlu, hadis hâfızı.

230'da (844) Sicistan'da doğdu, Nîşâbur'da büyüdü. Ailesi Yemen'in Ezd kabilesine mensup olduğundan Ezdî nisbesiyle de anılır. İlk hadis dersini, 241 (855) yılında Tûs şehrinin velî muhaddisi Muhammed b. Eslem'den aldığını söyler; babası da oğlunun ilk dersine böyle bir zat ile başlamasından dolayı memnuniyetini belirtir.

İbn Ebû Dâvûd babasıyla birlikte Sicistan dışındaki ilim merkezlerine seyahatler yaptı. Horasan, Cibâl, İsfahan, Fâris, Basra, Bağdat, Kûfe, Medine, Mekke, Mısır, Şam, Cezîre gibi bölgeleri dolaşarak Fellâs, Bündâr lakabıyla bilinen Muhammed b. Beşşâr, Ali b. Haşrem, Hârûn b. İshak, İbn Ebû Hayseme, Ebû Zür'a er-Râzî ve Zühlî gibi âlimlerden hadis tahsil etti. Bağdat'a yerleşerek ilmî faaliyetlerini burada yürüttü. Başta babası olmak üzere yüzlerce şeyhten hadis yazdığı gibi İbn Hibbân, Hâkim el-Kebîr, İbnü'l-Mukrî el-İsfahânî, Dârekutnî, İbn Şâhin ve Ebû Bekir el-Ebherî gibi âlimlere hadis dersleri verdi. Tefsir, kıraat ve fıkıh sahalarında da yetişmiş olan İbn Ebû Dâvûd'a devrin sultanı tarafından hadis okutmak üzere mescidde özel kürsü tahsis edildi. 280 (893) yılında Hemedan'da bölgenin bütün âlimleri kendisinden hadis yazdı. Sicistan'a (veya İsfahan) gittiğinde yanında hadis kitapları olmadığı halde ezberinden 30.000 hadis yazdırdığı, daha sonra yapılan karşılaştırmalarda sadece üç hadiste yanıldığı (Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ'*, XIII, 223-224), gözlerini kaybettikten sonra da talebelerine hadisleri ezberinden yazdırdığı, ancak oğlu Ebû Ma'mer'in, elindeki nüshadan ona hangi hadisi okuyacağını hatırlattığı belirtilmektedir. Dârekutnî, onun sika bir râvi olmakla beraber hadisler hakkında değerlendirme yaptığı zaman yanıldığını söylemektedir. İbn Adî, eğer eserine başkalarınca tenkit edilen râvileri alma prensibi olmasaydı İbn Ebû Dâvûd gibi güvenilir birine kitabında yer vermeyeceğini söylemiş, Zehebî de onu aklamak için kitabına aldığını belirtmiştir (*Mîzânü'l-i'tidâl*, II, 436). Babasının onun hakkında, "Oğlum Abdullah yalancıdır" dediği kaydedilmekte ise de (*a.g.e.*, II, 443), Zehebî, sika ve büyük hadis hâfızlarından biri olarak kabul ettiği İbn Ebû Dâvûd hakkında babasının böyle bir şey söylemesine ihtimal vermediğini, söylemiş olsa bile bu ithamın hadis rivayetiyle ilgili olamayacağını, bu sözün gençlik yıllarında günlük olaylarla ilgili olarak sarfedilmiş olabileceğini ifade etmekte, İbn Cerîr et-Taberî ve İbn Sâid el-Hâşimî gibi bazı akranları ve muhaliflerinin onu haksız yere suçladığını belirtmektedir (*A'lâmü'n-nübelâ'*, XIII, 229-231; *Mîzânü'l-i'tidâl*, II, 434). Hadis hâfızı Ebû Muhammed el-Hallâl, İbn Ebû Dâvûd'un babasından daha güçlü bir hâfızaya sahip olduğunu söylemektedir.

İbn Ebû Dâvûd'un şöhretini çekemeyenler onu yıpratmaya ve küçük düşürmeye çalıştılar. Yaşadığı ve yetiştiği çevrede önemli şahsiyetlerin Hz. Ali düşmanlığıyla damgalanması iftirasından o da kurtulamadı. Özellikle bu iftirayı bir türlü içine sindiremeyen İbn Ebû Dâvûd, aralarında kırgınlık olan herkese hakkını helâl ettiğini ancak kendisini Hz. Ali düşmanı olarak gösterenleri asla affetmeyeceğini söylemiştir. Selef akîdesine bağlı zâhid bir âlim olan İbn Ebû Dâvûd 18 Zilhicce 316'da (1 Şubat 929) Bağdat'ın Rusâfe semtinde vefat etti ve Bâbülbustân Kabristanı'na defnedildi.

Eserleri. 1. ***Kitâbü'l-Meşâhif****. Mushaf hakkındaki ihtilâflarla Kur'an'ın vahiy sırasında yazılması, cemedilmesi, noktalanması, okunması, alınıp satılması gibi konularla ilgili görüş ve rivayetlerin yer aldığı eser Arthur Jeffery tarafından yayımlanmıştır (Kahire 1355; Leiden 1937). 2. *Kitâbü'l-Ba's*. Âhiret hayatına dair seksen hadis ihtiva eden (*Keyfiyyetü'l-ba's ve'n-nüşûr*) eseri Ebü'l-Vefâ Mustafa el-Merâgî *Lübâbü'l-bahs fî şerhi Kitâbi'l-Ba's* adıyla şerhederek yayımlamış (Kahire 1374), eser daha sonra Muhammed Saîd b. Besyûnî (Beyrut 1407/1987), Ebû İshak el-Huveynî el-Eserî (Beyrut 1408/1988) ve hemen hiçbir emek sarfedilmeden, hatta hadislerin kaynakları bile gösterilmeden *el-Ba's ve'n-nüşûr* adıyla Abdurrahman Hasan Mahmûd (Kahire 1410/1989) tarafından neşredilmiştir. 3. *Müsnedü 'Âişe*. Urve b. Zübeyr'in, teyzesi Hz. Âişe'den rivayet ettiği 102 hadisi ihtiva eden eseri Abdülgafûr Abdülhak Hüseyin yayımlamıştır (Küveyt 1405/1985). 4. *Kasîdetü'l-imâm el-hâfız Ebî Bekr 'Abdillâh b. Süleymân b. Eş'as b. Ebî Dâvûd*. Otuz üç beyitten oluşan akaide dair bir manzumedir (İbn Ebû Ya'lâ, II, 53-54). Müellif bu manzumesinde kendisinin, babasının ve Ahmed b. Hanbel gibi âlimlerin görüşlerini ortaya koyduğunu söylemektedir. Eser, aynı konudaki bazı risâlelerle birlikte Ebû Abdullah Mahmûd b. Muhammed el-Haddâd tarafından (Riyad 1408/1987), ayrıca *Manzûme fi'l-'akîde* adıyla *Mecmû'atü'r-resâ'il* içinde yayımlanmıştır (Kahire 1340). Seffârînî bu manzumeyi *Levâ'ihu'l-envâri's-seniyye ve levâkıhu'l-efkâri's-sünniyye şerhu Kasîdeti İbn Ebî Dâvûd el-Hâ'iyye fî 'akîdeti ehli'l-âsâri's-selefiyye* adıyla şerhetmiştir (nşr. Abdullah Muhammed b. Süleyman el-Busayrî, I-II, Riyad 1415/1994).

İbn Ebû Dâvûd'un bunlardan başka *Fezâ'ilü'l-Kur'ân* (Kettânî, s. 84), *el-Kırâ'ât*, *Kitâbü't-Tuhûr* (*a.e.*, s. 45), *Ma'rifetü's-sahâbe*, *es-Sahâbe*, *el-Müsned fi'l-hadîs* diye de anılan *Müsned*, *Müsnedü'l-ensâr*, *el-Mesâbîh fi'l-hadîs*, *en-Nâsih ve'l-mensûh*, *Nazmü'l-Kur'ân*, *es-Sünen* (*es-Sünen fi'l-hadîs*; bk. *Hediyyetü'l-'ârifîn*, I, 444), *Şerî'atü (Şer'iyyetü)'t-tefsîr (eş-Şerî'a)*, *Şerî'atü'l-mekārî (kārî)* ve 120.000 hadis ihtiva ettiği söylenen *et-Tefsîr* adlı eserlerinin bulunduğu zikredilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Ebû Dâvûd, *Müsnedü 'Âişe* (nşr. Abdülgafûr Abdülhak Hüseyin), Küveyt 1405/1985, neşredenin girişi, s. 6-41; a.mlf., *Kitâbü'l-Ba's* (nşr. Ebû İshak el-Huveynî), Beyrut 1408/1988, neşredenin girişi, s. 5-15; İbn Adî, *el-Kâmil*, IV, 1577-1578; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist* (Flügel), s. 232-233; Ebû Ya'lâ el-Halîlî, *el-İrşâd fî ma'rifeti 'ulemâ'i'l-hadîs* (nşr. M. Saîd b. Ömer İdrîs), Riyad 1409/1989, II, 610-611; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, IX, 464-468; İbn Ebû Ya'lâ, *Tabakātü'l-Hanâbile*, II, 51-55; İbn Hallikân, *Vefeyât* (Abdülhamîd), II, 139; Zehebî, *Tezkiretü'l-huffâz*, II, 767-773; a.mlf., *A'lâmü'n-nübelâ'*, XIII, 221-237; a.mlf., *Mîzânü'l-i'tidâl*, II, 433-443; İbnü'l-Cezerî, *Gāyetü'n-nihâye*, I, 420-421; İbn Hacer, *Lisânü'l-Mîzân*, III, 293-297; *Hediyyetü'l-'ârifîn*, I, 444; Kettânî, *er-Risâletü'l-müstetrafe* (Özbek), s. 34, 45, 84, 116; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifîn*, VI, 60; Sezgin, *GAS*, I, 174-175; Kays Âl-i Kays, *el-Îrâniyyûn*, I/1, s. 120-125; Ali Yardım, *Hadis I*, İzmir 1984, s. 78; Abdülvehhâb es-Sâbûnî, *'Uyûnü'l-mü'ellefât* (nşr. Mahmûd Fâhûrî), Halep 1413/1992, I, 313-314; A. Rippin, "al-Sidjistānī", *EI²* (Fr.), IX, 568; Hasan Yûsufî Eşkûrî, "İbn Ebî Dâvûd", *DMBİ*, II, 647-649.

ALİ YARDIM